

بیانیه نشست هم‌اندیشی دانشجویان و استادان ادبیات کودک کشور

21 اردیبهشت ماه 1395

مرکز مطالعات ادبیات کودک دانشگاه شیراز

اینک پس از گذشتن ده سال از تأسیس مرکز مطالعات ادبیات کودک (در سال 1384) و نیز گذشتن 6 سال از تأسیس دوره کارشناسی ارشد ادبیات کودک در دانشگاه شیراز (در سال 1389) و تأسیس این رشته در چند دانشگاه دیگر و پس از برگزاری نخستین نشست استادان و دانشجویان ادبیات کودک کشور (در اردیبهشت ماه 1393) ضرورت بازنگری دوره و نقد آن احساس می‌شود. بر مبنای بحث‌های مطرح شده در نشست هم‌اندیشی استادان و دانشجویان کارشناسی ارشد ادبیات کودک ایران که در روز سه‌شنبه 1395/2/21 در سالن کنفرانس دکتر شهیدی دانشگاه شیراز برگزار شد این موارد مورد تأکید و شایسته توجه بیشتر دانسته شد:

1. پیشنهاد می‌شود دوره‌ی دکتری ادبیات کودک هر چه زودتر راه اندازی شود تا دانشجویان رشته با انگیزه و علاقه بیشتری به ادبیات کودک روی آورند و از ادامه تحصیل در این رشته ناامید نشوند. در عین حال تدبیری اندیشیده شود که در گزینش دانشجو اولویت به فارغ‌التحصیلان کارشناسی ارشد ادبیات کودک داده شود چون اگر قرار بر برگزاری آزمون باشد که مواد اصلی آن ادبیات فارسی است و دانشجویان ادبیات کودک با ادبیات محض سنجیده شوند احتمال پذیرش دارندگان مدرک ارشد ادبیات فارسی محض بیشتر خواهد بود و به این ترتیب راه افتادن دوره‌ی دکتری به سود دانشجویان ارشد ادبیات فارسی خواهد بود و نه دانشجویان ارشد ادبیات کودک.
2. چیرگی بحث‌های نظری این خطر را دارد که دانشجویان مخاطب را از یاد ببرند و در کار مستقیم با او توانا نباشند. برای حل این مشکل می‌توان شرایطی فراهم آورد که دانشجویان تعامل بیشتری با کودکان داشته باشند. به این منظور استادان در درس‌های مختلف می‌توانند دانشجویان را برای انجام تکلیف‌هایی به کتابخانه‌های کانون یا مدرسه‌ها و مهد کودک‌ها بفرستند. همچنین رونق دادن به پژوهش‌های مخاطب‌محور می‌تواند راهگشا باشد.

3. اگر دانشجویان بخواهند با کودکان کار کنند باید مجموعه‌ای از گنجینه‌ی داستانها و شعرهای کودکان را در خاطر داشته باشند. به این منظور می‌توان فهرست منتخب آثار را که در مرکز مطالعات ادبیات کودک تدوین شده در اختیار دانشجویان قرار داد تا هم مجموعه این اثرها را بشناسند و هم برخی از آنها را که بیشتر دوست دارند به خاطر سپارند. بهتر است دانشجویان در کلاس به حفظ این آثار تشویق شوند.
4. بهتر است ارائه‌ی مبحثها و درسها همراه با ارائه‌ی نمونه‌های بیشتر و بحث درباره نمونه‌ها باشد. ضروری است که نمونه‌ها از ادبیات کودک ایران و جهان انتخاب شوند و دربرگیرنده‌ی بهترین آثار در زمینه‌ی مورد بحث باشند. از این طریق دانشجویان با نمونه‌های برتر ادبیات کودک و نوجوان بیشتر آشنا شده و بحثهای نظری به دلیل همراهی با بررسی نمونه‌ها کاملاً درک و درونی می‌شود.
5. در دوره از استادان آشنا به ادبیات کودک استفاده شود؛ از استادانی که هم شناخت کافی از ادبیات کودک داشته باشند و هم از انگیزه‌ی لازم برای تدریس در این دوره برخوردار باشند. حضور استادان متخصص ادبیات محض این خطر را دارد که سرنوشت ادبیات کودک به همان سرنوشت ادبیات محض دچار شود.
6. خوب است در درس روش تحقیق بجز روشهای کار با متن روشهای تحقیق میدانی نیز تدریس شود تا دانشجویان بر روشهای مخاطب‌محور نیز تسلط پیدا کنند.
7. ادبیات کودک معرفتی بینارشته‌ای است و بهتر است این ماهیت حفظ شود. میان ادبیات فارسی محض و رشته‌های دیگر گسستی چشمگیر وجود دارد. این خطر وجود دارد که این ویژگی به ادبیات کودک نیز سرایت کند. بهتر است استادان و دانشجویان در همان حال که رویکرد ویژه‌ی خود را دارند ماهیت بینارشته‌ای ادبیات کودک را به رسمیت بشناسند و بر نقش رشته‌هایی که در پیشبرد این معرفت مؤثرند تأکید ورزند. به نظر می‌رسد هم‌اکنون باید بیش از همه برهمکنش پویای ادبیات، روان‌شناسی، علوم تربیتی و هنر را ارج گذارد. نقش هنر در فهم مباحث مطرح شده در درس «کتاب‌آرایی» یا «کتابهای تصویری» بسیار چشمگیر است. بنابر این رسیدن به کیفیت مطلوب در گرو همکاری مدام استادان رشته‌های گوناگون در این قلمرو است.
8. دانشجویان می‌توانند و از سوی استادان نیز باید تشویق شوند که با تمام رویکردهایی که در مکتبهای نقد ادبی و در نقد ادبیات کودک مطرحند (و در سطح جهانی به کار گرفته می‌شوند) آشنا شوند و امکان انتخاب این رویکردها را برای تحقیق (به ویژه برای پایان‌نامه) نیز داشته باشند.

9. ضرورت دارد که میدان برای بحثهای جدید در قلمرو ادبیات کودک باز باشد و دانشجویان به مطالعه‌ی تازه‌ترین بحثها و آوردن این بحثها برای طرح در کلاس تشویق شوند. از این رو ضروری است که به زبان انگلیسی در دوره اهمیت ویژه‌ای داده شود و دانشجویان به مطالعه‌ی منابع به زبان اصلی تشویق شوند.

10. هم دانشجویان و هم استادان تلاش بیشتری کنند که بحثها و نظرها برای دانشجویان درونی شود.

11. در برنامه‌ی کارشناسی ارشد ادبیات کودک جایی نیز برای پرورش ذوق و فعالیتهای خلاق دانشجویان باز گذاشته شود. پیشنهاد می‌شود درسی نیز با عنوان «نگارش خلاق» تعریف و اجرا شود.

12. امروزه بحث رسانه‌ها بحثی جدی است و ادبیات کودک هم دارد به سوی رسانه‌ها حرکت می‌کند. ناشران داخلی نیز هم‌اکنون دست به دیجیتالی کردن آثار خود زده‌اند و فروش آنها را از طریق نسخه‌های دیجیتالی آغاز کرده‌اند. همچنین بسیاری از داستانهای کودکان در قالب فیلم، نمایشنامه و بازی ارائه می‌شود. به همین دلیل خوب است درسی که با عنوان «کودک و رسانه» در برنامه‌ی جدید کارشناسی ارشد ادبیات کودک تعریف شده و در برخی دانشگاه‌ها نیز ارائه می‌شود در تمام دانشگاه‌هایی که ارشد ادبیات کودک دارند ارائه شود.

13. از آنجایی که ارزش کارهای تحقیقی به انتشار آنها و برانگیختن واکنش در مخاطبان است بهتر است دانشجویان و استادان حتما مقاله‌ی مستخرج از پایان‌نامه داشته باشند و آن (آنها) را در مجله‌های علمی پژوهشی یا ترویجی (پژوهشنامه، روشنان، کتاب ماه کودک و نوجوان) منتشر کنند و یا در کنفرانسهای داخلی و خارجی ارائه دهند.

14. در بعضی دانشگاه‌ها امکان حضور نویسندگان، تصویرگران و متخصصان ادبیات کودک خارج از دانشگاه به خوبی فراهم آمده است. اما در برخی دیگر این امکان بسیار اندک است یا هرگز وجود ندارد. پیشنهاد می‌شود از این پس هر ماه یک نشست با یکی از منتقدان و هنرمندان ادبیات کودک برگزار شود تا دانشجویان با فراغت بیشتر و از نزدیک با متخصصان بیرون از دانشگاه و اندیشه‌هایشان آشنا شوند.

15. آیین‌نامه‌ها اجازه دهند استادان متخصصی که در دانشگاه‌های دیگر هستند عضو کمیته‌ی پایان‌نامه شوند. گاهی برخی اعضای کمیته هیچ تخصصی در ادبیات کودک ندارند.

16. در آغاز هر دوره جلسه‌ی معارفه با دانشجویان دوره‌های پیشین فراهم شود و جایی در فضای مجازی باز شود که از آنجا همه‌ی دانشجویان علاقه‌مند در سراسر کشور با هم ارتباط پیدا کنند و به تبادل اطلاعات و اندیشه‌ها بپردازند.

17. بهتر است انجمن‌های علمی دانشجویان ادبیات کودک مستقل از دانشجویان ادبیات فارسی فعال شود. در این صورت امکان فعالیت بیشتر دانشجویان ادبیات کودک در دانشگاه فراهم می‌شود و امکانات بیشتری در اختیار ایشان قرار می‌گیرد.
18. کتابخانه‌های تخصصی ادبیات کودک در دانشگاه‌های مجری برنامه تأسیس شود و امکان استفاده‌ی ویژه‌ی دانشجویان ادبیات کودک از کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان یا کتابخانه‌های عمومی دیگر فراهم آید.
19. بجز مجله‌های دانشگاهی مجله‌هایی دانشجویی نیز برای چاپ نقد کتاب تأسیس شود.
20. به نظر می‌رسد یک راه عملی و سودمند برای تحقق خواسته‌های دانشجویان و دانش‌آموختگان دوره تأسیس انجمن دانشجویان و دانش‌آموختگان ادبیات کودک باشد.